

Ekološki begunci

Pred vojno lahko pobegnemo
v mir. Kam bomo pobegnili pred
podnebnimi spremembami?

»Od trenutka, ko je postalo jasno, da je koristno imeti več zalog kot naš bližnji, je enakopravnost med ljudmi izginila, nastala je lastnina in delo je postalo nuja. Brezmejni gozdovi so bili posekani, da so lahko nastala polja, ki jih zalivajo s človeškim znojem. To so polja suženjstva, na katerih bridkost in beda rasteta skupaj s pridelki.«

Jean Jacques Rousseau

»Na svetu je dovolj za človekove potrebe, vendar ne dovolj za človeški pohlep.«

Mohandas K. Gandhi

»Ne bomo imeli družbe, če bomo uničili okolje.«

Margaret Mead

»Človek je izgubil sposobnost predvideti ter preprečiti. Izginil bo skupaj z uničenjem Zemlje.«

Albert Schweitzer

Sredi oktobra 2003 je italijanska obalna straža odkrila eno izmed neštetihih manjših ladij z afriškimi begunci. Oblasti domnevajo, da so bili begunci Somalijci, ki so se iz Libije čez Sredozemsko morje poskušali prebiti v Evropo. Ladjo in njene potnike so našli, potem ko so že dva tedna brez goriva, vode in hrane pluli v prazno. Na začetku so živi mrtve metali v morje. Proti koncu pa peščica preživelih ni imela niti toliko moči več, da bi se znebila trupel pre-

minulih sopotnikov. Umrli in umirajoči so skupaj delili ladijsko palubo. Eden izmed italijanskih obalnih reševalcev je to, kar je videl, opisal kot »prizor iz Dantejevega Pekla«. Nobeden od nesrečnih beguncev na koncu ni preživel tragedije.¹

Medtem ko Sredozemsko morje naplavlja trupla Afričanov na eksotične obale južne Evrope, se evropski pravosodni in notranji ministri dogovarjajo, kako zajezi nezakonito priseljevanje v Evropsko unijo. Bruselj močno pritiska na tiste države, iz katerih prihaja največ beguncev, naj vendarle storijo več, da svoje državljanke na silo zadržijo znotraj svojih meja, pa četudi bi to pomenilo njihovo smrt. Iz Bruslja prihajajo na dan tudi pobude o gradnji taborišč za migrante v vzhodni Evropi in severni Afriki. Prebivalci tako imenovane trdnjave Evrope, ki se že leta spopada s socialno frustracijo, impotentnim gospodarstvom in starajočo se populacijo, v glavnem podpirajo strogo politiko do migrantov. Na stari celini namreč čedalje bolj prevladuje mnenje, ki ga zelo uspešno tržijo različne bolj ali manj ksenofobične stranke, da je treba prebežnike enačiti z zmanjševanjem števila delovnih mest. Čeprav gre za populistično matematiko, čedalje več Evropejcev, ki jih skrbi za prihodnost svojih družin, v priseljencih in priseljenkah prepozna le še lovce na službe in slogani, kot je »Nemške službe Nemcem!« zamegljujejo stvarno podobo današnjega sveta, ki jo begunci prinašajo v Evropo.

Ko govorimo o migrantih oziroma beguncih, največkrat pomislimo na vojne, politične krize in revščino, ki ljudi silijo v migracije. Toda prikrito dejstvo ostaja, da čedalje več ljudi zapušča svoje domove tudi in predvsem zaradi naglih klimatskih sprememb, ki jih povzročata brezobzirno uničevanje planeta in nevestna poraba naravnih virov. V tridesetih letih prejšnjega stoletja je zaradi daljšega sušnega obdobja, ki je prizadelo jug Združenih držav Amerike (Teksas, Oklahoma in Kansas), svoje domove zapustilo blizu tri milijone ljudi, ki so se potem nastanili v glavnem v Kaliforniji. Poleg tega, da je šlo v tem primeru za osamljen dogodek, je treba poudariti še to, da so imele takrat ZDA okoli 150 milijonov prebivalcev in preselitev treh milijonov ljudi ni zamajala stabilnosti te še ne toliko poseljene države.² Danes so stvari povsem drugačne. Ljudje, ki pravijo, da bo nadaljnje segrevanje našega prenaseljenega planeta privedlo do dramatičnih sprememb življenjskih razmer na svetovni ravni, se počasi lahko začnejo prijavljati, da o tej zadevi ne govorijo več v prihodnjiku. Sedanjost namreč že dohaja korak s pesimističnimi napovedmi v zvezi s prihodnostjo.

Leta 2003 je bilo na svetu že okoli 25 milijonov ljudi, ki so morali svoje domove zapustiti zaradi vremena, suše in širitve puščav. Njihovo število je v zadnjih dveh letih zaradi novih naravnih katastrof, med katerimi velja posebej omeniti tsunamije in Katrino, še bolj naraslo in sedaj močno presega število konvencionalnih beguncev, ki je bilo ob svojem vrhuncu konec 90. približno 22 milijonov.³ Tako na primer vsak dan od 400 do 600 Mehičanov zapusti svoje domove na podeželju, ker izsušena zemlja ni več primerna za obdelavo. Večina jih konča v kartonastih getih mehiških velemest, medtem ko drugi poskušajo pobegniti v ZDA. Veliko jih umre v arizonski puščavi. Drugi val ekoloških beguncev, ki že leta oblegajo ZDA, prihaja s Haitija, kjer naravna vegetacija naglo izginja, medtem ko tropski dež izpira rodovitno zemljo v morje in ljudi skupaj z njo. Številni se utopijo, preden jim uspe na zasilnih splavih doseči obalo Floride.⁴ Leta 2001 so naravne nesreče prizadele 170 milijonov ljudi. Kar 97 odstotkov jih je bilo povezanih z vremenom (poplave, suše in neurja). Število ljudi, ki bodo postali begunci zaradi množenja naravnih katastrof kot posledice segrevanja planeta, se bo v prihajajočih letih

¹ Troubling new flows of environmental refugees, Lester R. Brown, Eco-Economy Update 2004-2, 28. januar 2004.

² China losing war with advancing deserts, Lester R. Brown, Earth Policy Institute, 5. avgust 2003.

³ Unnatural disasters, Andrew Simms, The Guardian, 15. oktober 2003.

⁴ Troubling new flows of environmental refugees, Lester R. Brown, Earth Policy Institute, 28. januar 2004.

⁵ Unnatural disasters, Andrew Simms, The Guardian, 15. oktober 2003.

⁶ Ibid.

⁷ Pacific nation of Tuvalu preparing to disappear beneath tides this week, AFP, 16. februar 2004.

⁸ www.tuvaluislands.com.

močno povečalo. Pri neodvisnem evropskem inštitutu za trajnostni razvoj New Economics Foundation so leta 2003 poudarili, da bo sredi 21. stoletja, če bodo šle stvari tako naprej, na svetu že 150 milijonov ekoloških beguncev.⁵ Čisto mogoče je, da jih bo še več. Veliko več.

Kljub vsem temačnim napovedim, ki se že udejanjajo vse okoli nas, je človeštvo še vedno v stanju kolektivnega dremeža. Pri mednarodni agenciji United Nations High Commission for Refugees (UNHCR) priznavajo, da nimajo dovolj finančnih sredstev, da bi se lahko učinkovito spopadli s problemom ekoloških beguncev in breme prelagajo na pleča nacionalnih držav. A številne izmed najbolj ogroženih držav so hkrati tudi najrevnejše in že sedaj ne morejo poskrbeti za svoje prebivalstvo. Zaradi dviga gladine morja bodo življenjsko ogroženi celi narodi. Dvig morske gladine za »samo« en meter bo povzročil izginotje polovice riževih polj v Bangladešu, kar bo v begunstvo pahnilo več deset milijonov ljudi. Kam naj gredo in kdo naj poskrbi zanje? Mednarodna humanitarna pomoč se je skoraj vsakič izkazala za jalovo oziroma za kup mrtvih črk na papirju. Bi lahko katera izmed sosednjih držav prevzela skrb za milijone beguncev iz Bangladeša? Ne. Ogrožene so namreč tudi Kitajska, Indija, Indonezija, Pakistan, Filipini, Južna Koreja, Tajska in Vietnam. Dvig morske gladine bo v teh državah povzročil kaos, iz katerega bo bežalo na desetine milijonov ljudi, kar bo destabiliziralo celotno regijo. Kar se torej tiče prelaganja problema ekoloških beguncev na pleča nacionalnih držav, lahko mirno zapišemo, da ta pot vodi v slepo ulico oziroma v tem primeru v poplavljenе doline. Direktor inštituta New Economics Foundation, Andrew Simms se sprašuje: »Po navedbah ene študije se vsaj pet malih otoških držav sooča z grožnjo izginotja. To zbuja kar nekaj resnih vprašanj. Kaj se bo zgodilo z gospodarskimi conami teh držav in kakšen status bodo imeli njihovi prebivalci? Če celotne nacije nimajo več kje živeti, bi jim potem morali ustvariti nova ozemlja? Ali pa bi morali ti ljudje postati prvi resnični državljani sveta? Če države ni več, kako naj potem država poskrbi za svoje prebivalce?«⁶

Francoska tiskovna agencija Agence France-Presse (AFP) je 16. februarja 2004 poročala: »Vremenski strokovnjaki na Tuvaluju so v ponedeljek opozorili, da bo njihove male otoke na južnem Pacifiku preplavilo morje zaradi nenavadno visoke plime ... Tuvalu, dom enajst tisoč ljudi, ki živijo na devetih atolih, nižjih od štirih metrov nadmorske višine, bo v četrtek in petek prizadelo gromozansko plimovanje, povezano z novo luno, je za AFP povedala predstavnica meteorološkega urada iz Tuvaluja Hilia Vavae. 'Ne vemo natančno, kaj se bo zgodilo, toda pričakujemo, da bo morje za približno eno uro poplavilo večino površine', je povedala.«⁷ Na uradni spletni strani države Tuvalu⁸ je bila 13. februarja 2006 objavljena novica, v kateri je med drugim zapisano: »Malo pacifiško otoško državo Tuvalu bi lahko konec februarja prizadela najbolj ekstremna plima v zgodovini. (...) Avstralski znanstveniki, ki delajo na projektu South Pacific Sea Level and Climate Monitoring Project, so v svojem poročilu leta 2004 opozorili, da 'bo do najvišje predvidene gladine morja (3,24 metra) v obdobju med letoma 1990 in 2016 prišlo ob 17.26 po lokalnem času 28. februarja 2006.' (...) Konec januarja 2006 se je Tuvalu soočil z največjo plimo v zgodovini z intenzivnimi lokalnimi poplavami ter zabeleženo škodo na atolu Funafuti, čeprav je bilo vreme jasno in milo.« Na spletni strani je podan tudi del govora nekdanjega premiera Tuvaluja Saufatua Sopoange z 58. zasedanja Generalne skupščine Združenih narodov dne 24. septembra 2003: »Živimo v nenehnem strahu pred škodljivimi vplivi podnebnih sprememb. Za državo koralnih atolov dvig gladine morja in ostrejši vremenski pojavi pomenijo čedalje večjo grožnjo naši celotni populaciji. Grožnja je resnična in resna

⁹ Fiji Live/PNS, Move Tuvalu population to a Fiji Island to ensure survival, scientist says, 20. februar 2006.

¹⁰ The discovery of rapid climate change, Spencer Weart, Physics Today.

¹¹ The Independent, Reaping the whirlwind: Extreme weather prompts unprecedented global warming alert, 3. julij 2003.

ter je enaka počasni in zahrbtni obliki terorizma proti nam.« Znanstveniki predvidevajo, da bo postal Tuvalu v petih desetletjih neprimeren za bivanje, kar pomeni, da enajst tisoč ljudi ne bo imelo več kje živeti. Zato že sedaj potekajo razprave o premiku celotne populacije s Tuvalija na nekoliko večjo otoško državo Fidži. Upokojeni znanstvenik Don Kennedy, ki se je pred štiri-desetimi leti preselil s Tuvalija v Avstralijo, vodi kampanjo za preselitev Tuvalujčanov na Fidži, saj bi bil to edini način, da preživijo kot skupnost. Kennedy ob tem pravi: »Preprosto ne morem zapreti oči in ignorirati dejstva, da bodo moji ljudje kmalu izgubili svoj dom in kulturo, ne da bi bili za to kar koli krivi.«⁹

Pogubni novi svet

V petdesetih letih prejšnjega stoletja so znanstveniki verjeli, da je do velikih klimatskih sprememb v zgodovini prišlo postopoma in da je ta proces trajal nekaj tisočletij. V naslednjih dveh desetletjih so nove raziskave pokazale, da je mogoč radikalen zasuk podnebja v nekaj stoletjih. To časovno obdobje so znanstveniki v osemdesetih in devetdesetih letih skrajšali na eno samo stoletje. Danes obstajajo trdni dokazi, ki kažejo, da bi do naglih klimatskih sprememb lahko prišlo v desetih letih. Odbor ameriškega inštituta National Academy of Scientists je leta 2002 navedel, da je v zadnjem času prišlo do resničnega zasuk razmišljanja med znanstveniki, o čemer pa širša družba vključno s politiko malo ve in se za to komaj kaj zanima.¹⁰

Leto dni pozneje so svetovni mediji poročali o neprecedenčnih vremenskih razmerah po vsem svetu. Britanski časopis The Independent je 3. julija 2003 obveščal: »Svetovna meteorološka organizacija je v osupljivem poročilu o globalnem segrevanju in skrajnih vremenskih pojavih opozorila, da so globalne vremenske razmere ponorele. SMO, ki ponavadi izdaja natančna znanstvena poročila in stalne statistične podatke ob koncu leta, je osvetlila rekordne skrajnosti v vremenu in podnebjju, ki so se v zadnjih tednih dogajale po vsem svetu ... Organizacija s sedežem v Ženevi, ki sprejema vremenske podatke iz 185 držav, je zavzela stališče, da so letošnji dogodki v Evropi, ZDA in Aziji tako izredni, da mora biti o njih nemudoma obveščen ves svet. (...) Superkompjuterji kažejo, da, bolj ko se ozračje segreva, bolj podnebje postaja ne samo toplejše, temveč tudi veliko bolj nestabilno. (...) V južni Franciji so bile junija zabeležene rekordne temperature, ki so ponekod presegle 40°C, to pa je od 5°C do 7°C nad povprečjem. V Švici okoliški zgodovinarji poročajo, da je bil junij v tej državi najverjetneje najtoplejši v zadnjih 250 letih. V Ženevi dnevne temperature niso padle pod 25°C od 29. maja ... Združene države Amerike je v maju prizadelo 562 tornadov, ki so povzročili 41 smrtnih žrtev. Gre za rekord za kateri koli mesec. Prejšnji rekord je bil 399 tornadov junija 1992. V Indiji je letošnji predmonsunski vročinski val prinesel temperature okoli 45°C, kar presega povprečne za 2°C do 5°C. Najmanj 1400 ljudi je umrlo v Indiji zaradi vročega vremena. Na Šrilanki je močan dež, ki je spremljal ciklon Tropical Cyclone 01B, povzročil poplave in zemeljske plazove, v katerih je umrlo 300 ljudi.«¹¹ Britanski BBC je pozneje poročal: »Na konferenci Združenih narodov o klimatskih spremembah so bila podana opozorila o naraščajočem vplivu globalnega segrevanja na človeštvo. Visoki predstavnik ZN Klaus Toepfer je podnebne spremembe označil za stvarnost, ki bo vedno bolj kriva za človeško trpljenje in gospodarsko stisko. Na mednarodni konferenci v Italiji je bilo poudarjeno, da so naravne nesreče, ki jih je v

¹² <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/3308959.stm>.

¹³ China losing war with advancing deserts, Lester. R. Brown, Earth Policy Institute, 5. avgust 2003.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ World creating food bubble economy based on unsustainable use of water, Lester. R. Brown, Earth Policy Institute, 13. marec 2003.

¹⁶ Nick Coleman, Central Asia must be a priority as world faces water crisis, AFP/Daily Times, 31. avgust 2003.

¹⁷ World creating food bubble economy based on unsustainable use of water, Lester. R. Brown, Earth Policy Institute, 13. marec 2003.

glavnem povzročilo vreme, letos povzročile za več kot 60 milijard dolarjev škode. Kljub temu je višji ameriški predstavnik izrazil dvome o opozorilih o klimatskih spremembah.«¹²

Sprehodimo se po planetu. Kitajska je v vojni z naraščajočimi puščavami in to vojno izgublja. Po podatkih kitajske Naravovarstvene organizacije se je puščava Gobi med letoma 1994 in 1999 razširila za 52.400 kvadratnih kilometrov. Gre za ozemlje, veliko za dve Sloveniji in pol. Leta 2001 je predstavnik ameriškega veleposlaništva v Pekingu obiskal regijo Nei Mongol ter poročal, da je vključno z uradnim podatkom, da 97 odstotkov regije sestavljajo pašniki, tretjino ozemlja že prekrila puščava. Iz severozahodne Kitajske bo v prihodnjih letih množično emigriralo na milijone ljudi. Že sedaj mednarodna banka za razvoj Asian Development Bank poroča, da v provinci Gansu puščavski pesek ogroža nič manj kot 4000 vasi.¹³ Zaradi naraščajočih puščav na Kitajskem je čedalje bolj ogrožena tudi širša regija. Dvanajstega

aprila 2002 je Južno Korejo zajela puščavska nevihta, ki je prišla iz Kitajske. V glavnem mestu Seul so vladale izredne razmere – šole so bile zaprte, letalski poleti so bili odpovedani, medtem ko so bolnišnice napolnili ljudje s težavami z dihanjem. Tovrstne nevihte, ki divjajo ob koncu zime in na začetku pomladi, postajajo stalnica in Korejci jim pravijo »pete sezone«. Čedalje bolj jih občutijo tudi Japonci.¹⁴

Kot človeštvo izgubljam tudi zaloge pitne vode. Poleg onesnaževanja, širitve puščav in izginjanja ledenikov je treba omeniti še naglo povečevanje porabe vode, ki je v zadnjih petdesetih letih narasla za kar trikrat. Z rastjo vodnega primanjkljaja se spogledujemo s črno prihodnostjo na področju hrane, saj je 70 odstotkov vse vode, ki jo načrpamo iz rek in iz tal, namenjeno irigaciji. Najmanj opazno je izginjanje vode v podtalnih vodnjakih, saj se prave škode zares zavemo šele takrat, ko slednji presahnejo. Pod severnokitajskim nižavjem, kjer je pridelana polovica vse kitajske pšenice in tretjina koruze, gladina zalog podtalne vode pada za tri metre na leto v primerjavi z metrom in pol pred desetimi leti. He Quincheng, vodja pekinškega inštituta Geological Environmental Monitoring Institute, navaja, da severnokitajsko nižavje izgublja svoje zadnje zaloge vode. Celo poročilo vodilne banke v svetu World Bank govori o »katastrofalnih posledicah za prihodnje generacije«, če bodo šle stvari takoj naprej kot danes.¹⁵ Predsednik Tadžikistana Emomali Rakhmonov je konec avgusta 2003 pozval vso mednarodno skupnost, naj pomaga pri reševanju problema izginjanja zalog pitne vode, pri čemer je opozoril še na umirajoče Aralsko jezero, poplave, širjenje puščav in bolezni, ki izvirajo iz umazane vode, kot je recimo driska. Rakhmonov je opozoril, da že sedaj več kot milijarda ljudi nima rednega dostopa do pitne vode.¹⁶ S čedalje večjim pomanjkanjem podtalnih zalog pitne vode se soočajo tudi v Indiji, kjer v številnih provincah nivo vode upada za več kot en meter na leto. David Seckler z naravovarstvenega inštituta Water Management Institute ocenjuje, da bo Indija ob morebitni izsušitvi nekaterih vodnih virov pridelala petino manj žita kot danes. V Pakistanu je zelo podobno. Najhuje je v okolici močno prenaseljega mesta Quetta, kjer nivoji vode v podtalnih vodnjakih padajo za 3,5 metra na leto. S takšnim tempom bo Quetta v petnajstih letih mrtvo mesto.¹⁷ Strokovnjaki opozarjajo, da bomo v bližnji prihodnosti pričeli postopnim evakuacijam celotnih regij in velemest. Najbolj preroški primer je glavno mesto Jemna Sana, kjer nivo pitne vode vsako leto upade za šest metrov. World Bank predvideva, da bodo leta 2010

pipe v Sani le še votlo odmevale. Ljudje bodo prisiljeni uvažati vodo ali pa bodo mesto prisiljeni zapustiti.¹⁸ V Mehiki, ki bo do leta 2050 svoji populaciji dodala še 50 milijonov ljudi, potrebe po vodi že sedaj presegajo zmogljivosti vodnih virov. V kmetijski državi Guanajuato gladina vode upade za dva metra na leto. V ZDA prihaja do občutnega pomanjkanja vode v Teksasu, Oklahomi in Kansasu. Veliko ljudi je že zapustilo svoje farme, ko so njihovi vodnjaki presahnil.¹⁹

Ljudje bodo zapuščali domove takrat, ko ne bodo več mogli živeti na svoji zemlji. Tako je pravzaprav vedno bilo. Ob današnji klimatski sliki in njenih najbolj očitnih posledicah za človeštvo, ki se kristalizirajo vse okoli nas, je že mogoče napovedati, kje bo prišlo do nekaterih množičnih migracij. O dvigu gladine morja smo že govorili, sedaj pa se osredotočimo še na pomanjkanje hrane. Na Kitajskem je zadnja leta prisotno upadanje v pridelavi žita. Leta 1998 so poželi 392 milijonov ton žita, leta 2002 pa le 346 milijonov. Pri tem je vsakič treba upoštevati dejstvo, da število ljudi v manj razvitem delu sveta strmo narašča.²⁰ Le nekaj mesecev zatem, ko je Svetovna meteorološka organizacija poročala o rekordnih temperaturah in drugih vremenskih skrajnostih, je svet kot strela z jasnega zadela še ena skrb zbujujoča novica. Od vsepovsod so začela prihajati poročila o drastičnem upadu pridelkov. Dvanajstega avgusta 2003 je ameriško ministrstvo za kmetijstvo objavilo svoje mesečno poročilo, v katerem so ocenili, da je vreme od julija uničilo 32 milijonov ton pridelkov. Cene žita in riža so poskočile še isti dan. V vzhodni Evropi so kmetje poželi manj žita kot pred tridesetimi leti. Najbolj dramatičen udarec je doživela Ukrajina, kjer je pridelek upadel z enainvajsetih milijonov ton leta 2002 na pet milijonov ton leta 2003. Cene žita in kruha so ponorele. Suša je posebej močno prizadela tudi Romunijo.²¹ Britanski *The Independent* je na svoji spletni strani 31. avgusta zapisal: »Ločeni izračuni dveh vodilnih inštitutov, ki spremljata svetovno pridelovanje hrane, kažejo, da je žgoče vreme zelo zmanjšalo evropsko proizvodnjo žita, kar pomeni, da svet že četrto leto zapored ne bo pridelal dovolj hrane, da bi se prehranil ...«²² Naravovarstveni inštitut *Earth Policy* je takrat pravilno predvidel, da bo na globalni ravni zahteva po žitu presegla dobavo za okoli štiri odstotke, kar je pripeljalo do občutnega dviga cen.²³ Seveda so to najbolj občutile izključno najrevnejše dežele, saj jih razvite države prek Svetovne banke, Mednarodnega denarnega sklada, Pariškega kluba itd. že dolga leta držijo v pesti.²⁴ Številne organizacije so leta 2004 opozarjale na dvig cen najnujnejših pridelkov in na pomanjkanje hrane v manj razvitih delih sveta. Na Kitajskem je cena žita v dvanajstih mesecih zrastle za 30 odstotkov in Nacionalni urad za statistiko je sporočil, da so

18 The doomsday millenium, Bob Carr, www.oilcrash.com/articles/doomsday.htm (Robert John Carr je nekdanji premier avstralskega Novega južnega Walesa).

19 World creating food bubble economy based on unsustainable use of water, Lester. R. Brown, *Earth Policy Institute*, 13. marec 2003.

20 Ibid.

21 Record temperatures shrinking world grain harvest, *Earth Policy Institute*, 27. avgust 2003.

22 Hot summer sparks global food crisis, Geoffrey Lean, www.news.independent.co.uk, 31. avgust 2003.

23 http://www.earth-policy.org/Updates/Update27_data.htm.

24 Omenimo zgolj en primer, in sicer majhne južnoafriške države Malavi, ki so jo leta 2001 izmenično prizadeli sušno obdobje in lokalne poplave. Zaradi izpada pridelkov je lakota v začetku 2002 prizadela predvsem ruralna območja in humanitarne organizacije so zaradi številnih smrtnih žrtev pritiskale na vlado, naj razglasi izredno stanje ter najbolj ogroženim zagotovi nujno pomoč. Toda oblast je imela zvezane roke. Mednarodni denarni sklad, Svetovna banka in Evropska unija so namreč vlado Malavija prisilili, da je prodala 28.000 ton svojih rezervnih zalog žita, da bi lahko odplačala dolgove mednarodnim bančnikom. Združeni narodi so takrat poročali, da je 76 % od enajstih milijonov prebivalcev primanjkovalo hrane, medtem ko jih je tri milijone naravnost stradalo. Mrtve so preštevali v stotinah. Svetovne bančnike je zmotilo predvsem to, da malavijska oblast ni upoštevala zahtev Mednarodnega denarnega sklada, naj znatno zviša cene v javnem zdravstvu in šolstvu, kar je bilo ob posojilu denarja določeno v tako imenovanih programih strukturalnega prilaganja MDS. Malavijski predsednik Bakili Muluzi je aprila 2002 razglasil izredno stanje in mednarodno skupnost zaprosil za pomoč. Kljub hudi lakoti, ki je polnila pokopališča te male afriške države, je MDS zadržal izplačilo nujno potrebne pomoči Malaviju v vrednosti sedeminštridesetih milijonov dolarjev.

Velika Britanija je sledila temu primeru in prav tako ustavila obljubljeni pomoč. Malavi je bil opozorilo drugim državam tretjega sveta, kaj se jim lahko pripeti, če se ne bodo uklonile volji zahodnih finančnih in gospodarskih institucij. Ko so novinarji takratnega direktorja MDS Hörsta Koehlerja v Londonu soočili z očitki na račun Malavija, je mož izjavil: »Ni pošteno, da obtožujete Mednarodni denarni sklad. Vprašajte Svetovno banko in Evropsko unijo, kaj so oni storili. MDS je resda sodeloval v procesu in morda nismo bili dovolj pazljivi, vendar sta odločitev sprejeli Svetovna banka in Evropska unija.«

25 World food prices rising, Lester. R. Brown, Earth Policy Institute, 28. april 2004.

26 US climate policy bigger threat to world than terrorism, Steve Connor, The Independent, 9. januar 2004.

27 Na ulici Downing street 10 v Londonu je vladni kabinet.

28 Scientist 'gagged' by No 10 after warning of global warming threat, Steve Connor in Andrew Grice, The Independent, 8. marec 2004.

29 Bush attacks environment 'scare stories'/Secret email gives advice on denying climate change, Antony Barnett, The Observer, 4. april 2004.

30 US climate policy bigger threat to world than terrorism, Steve Connor, The Independent, 9. januar 2004.

31 Millenium Twain, Jeremy Lovell, Reuters, 19. marec 2004.

bile maloprodajne cene hrane marca 2004 za 7,9 odstotka višje kot pred natanko enim letom. V Nigeriji, kjer lakoto povzročajo tudi visoke cene hrane, umirajo nešteti in po državi se širijo nemiri in kaos. Na stotisoče ljudi umira tudi v drugih revnih državah, kot sta Etiopija in Bangladeš.²⁵ Gre za ironijo brez primere: za globalno segrevanje so najbolj odgovorne razvite države, saj so največje onesnaževalke in daleč največje porabnice energijskih virov, medtem ko zaradi podnebnih sprememb najbolj trpijo prav najrevnejši, katerim razviti 'pomagajo' v glavnem s praznimi obljubami o pomoči.

Kako bogati razmišljajo o razmerah v svetu, dovolj jasno kažejo naslednji primeri. Sir David King, glavni svetovalec za znanost britanskega premiera Tonyja Blaira, je pred dobrima dvema letoma ameriškemu predsedniku Georgeu Bushu javno sporočil, da bi ZDA kot vodilni svetovni onesnaževalec morale bolj resno jemati grožnjo podnebnih sprememb. V akademski reviji Science je zapisal: »Po mojem mnenju so klimatske spremembe najresnejši problem, s katerim se soočamo danes, resnejši celo od grožnje terorizma.«²⁶ Samo dva meseca zatem je britanski The Independent poročal: »Na Downing street²⁷ so poskušali zamašiti usta glavnemu vladnemu svetovalcu na področju znanosti, potem ko je opozoril, da je globalno segrevanje hujša grožnja kot mednarodni terorizem. Ivan Rogers, Blairov glavni osebni tajnik, je rekel gospodu Davidu Kingu, naj omeji svoje sodelovanje z mediji, potem ko je javno komentiral Bushevo politiko do podnebnih sprememb.«²⁸ Samo mesec dni pozneje se je britanski časopis The Observer dokopal do internega e-sporočila, ki so ga organizatorji Busheve druge predvolilne predsedniške kampanje poslali republikanskim kongresnikom. E-sporočilo opozarja, da bodo predstavniki demokratske stranke močno udarili po Bushu zaradi okolja in da je torej treba ljudem zagotoviti, da je na tem področju vse v najlepšem redu: globalno segrevanje ni dokazano, zrak postaja čistejši, svetovni gozdovi se širijo, ne pa umirajo,

zaloge nafte se povečujejo in svetovne zaloge vode so čistejše in na dosegu vedno več ljudi. Takole piše: »Republikanci ne moremo dovolj jasno poudariti, da ekstremisti kričijo: 'Sodni dan!', medtem ko se okolje zbuja v nov in lepši dan.«²⁹

Medtem pa svet okoli nas izumira. Študije kažejo, da bo v prihodnjih petdesetih letih zaradi globalnega segrevanja izumrlo več kot milijon vrst živali in rastlin.³⁰ Naš planet je doživel pet množičnih izumrtij v zadnjih 600 milijonov letih in znanstveniki se bojijo, da je na pragu šestega. Sedanja stopnja izumiranja je nekaj stokrat višja od normalne. Britanski raziskovalci so ugotovili, da se na otoku 71 odstotkov vrst metuljev in 54 odstotkov vrst ptic sooča z dramatičnim upadom v številu ali izumrtjem. Nešteto rastlin je že izumrlo ali pa so izpostavljene izjemnemu stresu. Življenje je vedno pognalo nove korenine po vsakem množičnem izumrtju, vendar pa je za to potrebovalo od pet do deset milijonov let.³¹

32 The doomsday millenium, Bob Carr, www.oilcrash.com/articles/doomsday.htm.

33 An Abrupt Climate Change Scenario and Its Implications for United States National Security, Peter Schwartz in Doug Randall, oktober 2003.

Mi pa se še vedno množimo in širimo rakasta velemesta po vsem planetu. Največja sprememba, ki je doletela človeštvo, je prav eksplozivna rast števila ljudi v zadnjih stotih letih. Leta 1900 je bilo na svetu 1,6 milijarde ljudi, zdaj pa nas je že skoraj štirikrat toliko, več kot šest milijard. Kljub začasnemu upadu rojstev na zahodu in smrtnemu davku, ki ga v nerazvitih predelih sveta terjajo razne epidemije, naravne katastrofe in vojne, Združeni narodi predvidevajo, da bo število ljudi do leta 2050 doseglo devet milijard. To bo še dodatno obremenilo naš planet, povečalo izkoriščanje naravnih virov in s tem pospešilo globalno segrevanje. Tudi če bi na primer Brazilija čudežno stabilizirala svojo populacijo na sedanjih 170 milijonov, je nemogoče pridobiti nazaj petino amazonskega pragozda, ki ga še naprej uničujejo premnogi brazilski kmetje in lesne korporacije. Težko si je predstavljati obseg uničenja, ko bo brazilska populacija leta 2050 dosegla 240 milijonov. Obstajajo pa tudi zamisli, da naj bi se velikost družine zmanjšala z razvojem gospodarstva. Primer Indije, ene najhitreje razvijajočih se ekonomskih velesil, to teorijo spodbija. Državni program za načrtovanje družine je doživel popoln polom. Indija ima okoli milijardo prebivalcev in leta 2050 naj bi imela milijardo in pol. Hitro naraščanje prebivalstva revnejšim državam zapira pot do blaginje. Filipini imajo na primer 84 milijonov prebivalcev. Gre za število, ki naj bi do leta 2050 naraslo na 130 milijonov. Polovica žensk trpi za anaemijo in pomanjkanjem hrane. Milijoni se rodijo v revščino, iz katere ni izhoda. Da bi na Filipinih zavladala socialna blaginja, bi morali imeti le 30 milijonov prebivalcev.³² Ekološke velemigracije bo zaznamovalo dejstvo, da nas bo več in več, na voljo pa bomo imeli čedalje manj prostora, primerne za življenje. Posledice vsega tega bodo katastrofalne. In tega se počasi zavedajo tudi v ameriški vojski.

Ko postaja vroče tudi v Pentagonu

Pentagon je leta 2003 najel priznana stratega na področju energetskih virov, okolja, tehnologije ter nacionalne varnosti iz organizacije »think-tank« Global Business Network, Petra Schwarza in Douga Randalla, ki sta dobila nalogo izdelati čim bolj verjeten scenarij, kako bodo podnebne spremembe vplivale na geopolitične in varnostne razmere v svetu in ZDA. Oktobra istega leta so vodilni v Pentagonu prejeli 22 strani dolgo poročilo z naslovom »Scenarij nenadnih klimatskih sprememb in njegov pomen za nacionalno varnost Združenih držav«.³³ Dokument so v Pentagonu pospravili v predale, kjer bi tudi ostal, če se ne bi nekaj mesecev pozneje do njega dokopal britanski časopis The Observer. Schwartz in Randall sta ob pripravi scenarija intervjuvala vodilne znanstvenike, opravila dodatne raziskave in pregledala več ponavljajočih se (z zgodovinskega vidika) scenarijev s strokovnjaki. Na samem začetku sta zapisala, da scenarij »*čprav ne najbolj zanesljiv, je verjeten in bi izzval nacionalno varnost Združenih držav na načine, o katerih bi morali začeti razmišljati nemudoma.*« V uvodnem povzetku sta zapisala:

Obstajajo trdni dokazi, ki kažejo, da bo v 21. stoletju prišlo do velikega globalnega segrevanja. Ker so bile spremembe do sedaj postopne in naj bi bile podobno postopne tudi v prihodnje, je verjetno, da se bo lahko globalnemu segrevanju prilagodila večina držav. Toda nedavne raziskave predvidevajo, da bi lahko postopno globalno segrevanje privedlo do relativno hitre upočasnitve oceanskih toplotnih tokov, kar bi posledično pripeljalo do ostrejših zim-

skih vremenskih razmer, znatnega zmanjšanja količine vlage v zemlji in silnih vetrov v nekaterih regijah sveta, ki so trenutno pomemben del sveta za proizvodnjo hrane.

(...) Raziskovalci navajajo, da tedaj, ko podnebne temperature presežejo določeno mejo, to lahko pripelje do nenadnega razvoja škodljivih vremenskih razmer z nenehnimi spremembami v kroženju ozračja, kar bi v nekaterih regijah povzročilo padec temperatur za 5–10 F v enem samem desetletju. Paleoklimatski dokazi kažejo, da bi lahko spremenjeni podnebni vzorci trajali eno stoletje, kakor ko so se oceanski tokovi sesuli 8200 let nazaj, ali pa tisoč let kot pred 12.700 leti.

V tem poročilu, ki je alternativa običajnim scenarijem postopnega segrevanja podnebja, opisujeva scenarij nenadnih klimatskih sprememb po vzorcu stoletnega primera, ki se je pripetil okrog 8200 let nazaj. Najin scenarij temelji na naslednjih podatkih:

- Povprečne temperature padejo za 5 F nad Azijo ter Severno Ameriko in za 6 F v severni Evropi.
- Povprečne temperature se povzpnejo za 4 F v ključnih regijah v Avstraliji, Južni Ameriki in južni Afriki.
- Suša ne popušča na odločilnih kmetijskih območjih, kjer so viri vode za centre prebivalstva Evrope in vzhodne Severne Amerike.
- Zimske nevihte in vetrovi se okrepijo, s čimer se povečajo vplivi sprememb. Zahodna Evropa in severni Pacifik doživljata čedalje močnejše vetrove.

Poročilo raziskuje, kako bi lahko tovrstni scenarij nenadnih podnebnih sprememb potencialno destabiliziral geopolitično okolje, kar bi vodilo v incidente, spopade in celo vojno zaradi napetosti, kot so:

1. Primanjkanje hrane zaradi upadanja svetovne kmetijske proizvodnje.
2. Zmanjšana dostopnost do kakovostne sveže vode v ključnih regijah zaradi spremenjenih količin padavin, kar se bo odražalo v čedalje pogostejših poplavah in sušah.
3. Moten dostop do energijskih virov zaradi razširjenega morskega ledu in divjanja neviht.

(...) Narodi s potrebnimi viri bodo najbrž zgradili prave trdnjave okoli svojih držav, da bi obvarovali vire za sebe. Manj srečni narodi, predvsem tisti s starim sovraštvom do svojih sosedov in nasprotno, bodo verjetno začeli vojne za dostop do hrane, čiste vode ali energije. Lahko nastanejo tudi malo verjetna zavezništva, ko bo prišlo do zamika v obrambnih prioritetah ter ko bo religijo, ideologijo ali nacionalni ponos zamenjala težnja po virih za preživetje.

V nadaljevanju avtorja opozorita, da so predpostavke postopnih klimatskih sprememb, ki predvidevajo, da se bodo sezone, v katerih uspevajo kmetijski pridelki, podaljšale in da se bo tako povečal agrikulturni pridelek na globalni ravni, zmotne ter celo »nevarna dejanja samoprevare, saj se čedalje bolj soočamo z vremenskimi katastrofami – več orkanov, monsunov, poplav in sušnih obdobj. Dogajanja, povezana z vremenom, imajo neznanski vpliv na družbo, saj vplivajo na dobavo hrane, razmere v mestih in v skupnostih, kakor tudi na dostop do čiste vode in energije. (...) Ker danes več kot 400 milijonov ljudi živi v sušnih, subtropskih, velikokrat prenaseljenih in gospodarsko revnih regijah, podnebne spremembe in njeni nadaljnji učinki so zelo resna nevarnost za politično, ekonomsko in družbeno stabilnost«.

Njun scenarij je v svojih predvidevanjih naravnost srhljiv, če je mogoč. Na začetku devete strani zapišeta, da bodo v letu 2005 nastale močnejše nevihte in tajfuni, pri čemer poudarjata poplave na otočjih Tuvalu in Tarawi. Kot vemo danes, je severnoameriško celino lani res prizadelo rekordno število orkanov. Ameriški Rdeči križ je na svoji spletni strani³⁴ med drugim zapisal: »Milijoni življenj so bili prizadeti zaradi sezone atlantskih orkanov leta 2005 – to je bil ‘najhujši scenarij’ za Združene države. Med rekordnim številom šestindvajsetih tropskih neviht vključno s trinajstimi orkani tri imena izstopajo – Katrina, Rita in Wilma. (...) Več kot tisoč ljudi je umrlo in milijoni so ostali izmučeni, zlomljeni, bili preseljeni ali izgubili svoje domove.« Številni prebivalci prestolnice Luisiane New Orleansa, ki ga je pod seboj zmečkala Katrina, se ne bodo več vrnil na svoje domove, vendar o njih resnično redko kdo govori kot o ekoloških beguncih.

Schwartz in Randall v svojem poročilu navajata, da bo leta 2007 še posebej močna nevihta povzročila, da bo morje uničilo obrežne nasipe Nizozemske. Beseda, s katero opišeta mesto Haag, je »unlivable«, torej »za življenje neprimerno«. Taljenje himalajskih ledenikov bo določeno število prebivalcev Tibeta prisililo k selitvi. Plavajoči led v Severnem polarnem morju, ki je že izgubil 40 odstotkov svoje mase med letoma 1970 in 2003, bo leta 2010 v glavnem izginil. Oceanski valovi bodo pridobili na moči in ogrožali obmorska mesta. Ob tem bodo prizadete tudi številne ribiške skupnosti, ker bodo navsezadnje ‘emigrirale’ tudi ribe. Kolaps oceanskih tokov se bo začel z letom 2010, ker bo v severna morja pritekalo manj tople vode, kar bo posledično privedlo do takojšnje spremembe vremena v severni Evropi in vzhodni Severni Ameriki, to pa pomeni ohladitve in občutno manj dežja. Ob koncu drugega desetletja 21. stoletja bo evropsko podnebje, ki se bo najbolj spremenilo, spominjalo na sibirsko. Mraz se bo čedalje bolj zažiral tudi v notranjost severnoameriške celine in v severno Azijo. Vetrovi bodo za 15 odstotkov močnejši.

Evropa:

- 2012: Suša in mraz potisneta del skandinavske populacije proti jugu.
- 2015: Konflikti znotraj EU zaradi dobave hrane ter vode povzročijo napetosti med državami in zaostrijo diplomatske odnose.
- 2018: Rusija se pridruži EU in zagotavlja dobavo energetskih virov.
- 2020: Migracije dela prebivalstva iz severnih držav, kot sta Nizozemska ter Nemčija, proti Španiji in Italiji. Poveča se napetost zaradi vode in migracij.
- 2022: Konflikt med Nemčijo in Francijo zaradi komercialnega dostopa do reke Ren.
- 2025: EU se bliža razpadu.
- 2027: Povečajo se migracije proti sredozemskim državam, kot so Alžirija, Maroko, Egipt ter Izrael.
- 2030: Skoraj 10 odstotkov evropske populacije se preseli v drugo državo.

ZDA:

- 2010: Prepiri s Kanado in Mehiko glede vode.
- 2012: Poplava beguncev v jugovzhodno ZDA in Mehiko s Karibskih otokov.
- 2015: Migracija evropske populacije v ZDA (v glavnem bogati).
- 2016: Konflikt z evropskimi državami zaradi pravic do ribolova.

- 2018: Zaščitenje Severne Amerike; ZDA sklenejo obrambno zaveznitvo s Kanado in Mehiko.
- 2020: Obrambno ministrstvo prevzame nadzor nad mejami in migranti s Karibov in Evrope. Naftne cene se zvišajo, ker ogrožena dobava črnega zlata zaradi konfliktov v Perzijskem zalivu in na Kaspijskem območju.
- 2025: Zaradi notranjih bojov v Savdski Arabiji pridejo ameriške in kitajske vojaške ladje v Perzijski zaliv, kjer pride do direktne konfrontacije.

Azija:

- 2010: Mejni konflikti med Bangladešem, Indijo in Kitajsko, ko pride do množičnih migracij proti Mjanmarju.
- 2012: Regionalni konflikti prisilijo Japonsko k nadgradnji svojih obrambnih zmogljivosti.
- 2015: Strateški sporazum med Japonsko in Rusijo za sibske in sahalinske energijske vire.
- 2018: Kitajska intervenira v Kazahstanu, da zavaruje naftovode, ki jih nenehno ogrožajo uporniki in kriminalci.
- 2020: Nenehni konflikti v jugovzhodni Aziji – v Mjanmarju, Laosu, Vietnamu, Indiji in Kitajski.
- 2025: Notranje življenjske razmere na Kitajskem se dramatično poslabšajo, kar privede do državljanske vojne in obmejnih vojn.
- 2030: Napetosti naraščajo med Kitajsko ter Japonsko zaradi nadzora nad ruskimi energetskimi viri.

Schwartz in Randall v poročilu poudarjata, da je veliko težje napovedati podnebne spremembe na južni zemeljski polobli, predvsem zaradi pomanjkanja paleoklimatskih dokazov. Po enem scenariju bi lahko prišlo do ohladitev in hujših suš tudi na jugu, ker bi se toplota iz tropskih predelov umikala proti severu, da bi poskušala uravnovežiti globalni podnebni sistem. Po drugem scenariju bi se lahko zgodilo prav nasprotno. Zaradi močnega mraza na severni polobli bi toplota, ki je prej potovala proti severu, sedaj ostala ujeta v tropskih predelih, kar bi privedlo do povišanja temperatur in udarnejših neviht. V vsakem primeru bodo učinki na človeško družbo enaki: ogrožena bo dobava hrane, vode in energijskih virov. Prav tako je na podlagi že znanega mogoče napovedati razvoj nadaljnjih dogodkov v nekaterih regijah južnega sveta in avtorja sta poudarila predvsem Kitajsko in Bangladeš. Prvo državo bodo še naprej požirale puščave, pri čemer govorimo o trajni lakoti, medtem ko bo večino Bangladeša preplavilo morje, kar pomeni, da bodo med drugimi uničeni tudi viri pitne vode. Avstralija in večji del Afrike ostajajo uganke. Schwartz in Randall svoje poročilo končata z besedami: »Razdor in konflikt bosta endemični značilnosti življenja.«

Dan po jutrišnjem

Britanski BBC je 12. marca 2006 poročal: »Španske oblasti navajajo, da so prestregle več kot 200 ilegalnih migrantov v zadnjih štiriindvajsetih urah. Dvesto osem migrantov je potovalo v štirih čolnih in poskušalo priti do Kanarskih otokov iz Mavretanije. Španska policija pravi, da je Mavretanija postala nova začetna točka za potovanja proti Španiji, odkar je Maroko poostril

nadzor ob svojih obalah. Obstajajo strahovi, da se je v Severni Sahari in Mavretaniji zbralo okoli 10.000 Afričanov z namenom migracije. Po poročanju mavretanskega Rdečega polmeseča je samo v prejšnjem tednu 45 afriških migrantov utonilo v različnih incidentih, ko so poskušali priti na obalo Evrope. (...) Tako je od 10. novembra 2005 umrlo vsaj 1200 ljudi, pravi mavretanski Rdeči polmeseček.

Prihodnost (sedanjost), ki je bila opisana v pričujočem članku, se za veliko večino apatičnih prebivalcev Evrope in zahodnega sveta zdi še zelo oddaljena, za številne je pravzaprav nemogoča. Pri tem velja omeniti samo to, da se je Antarktika začela topiti že takrat, ko so znanstveniki predvidevali, da nas bo globalno segrevanje doletelo čez okoli sto let. Danes je v znanstvenih krogih čedalje širši konsenz o tem, da smo najverjetneje že prestopili 'točko brez vrnitve'. Nekaj zanimanja za podnebne spremembe je zbudil le ameriški film *Day after tomorrow* iz leta 2004, ko so naravovarstveniki pred kinodvoranami delili letake, opozarjajoč na klimatske probleme. Zanimanje ni dolgo trajalo, zbledelo je v pozabo, kakor to narekuje družba spektakla. A ko bodo enkrat valovi Sredozemskega morja naplavljali trupla revnih Evropejcev na obale severne Afrike, bo že zdavnaj prepozno.